

Številka: 1.6 - 11 / 2012 - 1 - RO

Datum: 02.04.2012

USTAVNO SODIŠČE REPUBLIKE SLOVENIJE
Beethovnova 10
1000 Ljubljana

Varuh človekovih pravic RS na podlagi 23.a člena Zakona o ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/2007 - ZUstS-UPB1) vlaga

ZAHTEVO ZA OCENO USTAVNOSTI

prvega odstavka 40. člena Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva (Uradni list RS 30/06, v nadaljevanju ZVDAGA). Izpodbijana odločba je po oceni vlagatelja zahteve v neskladju z 2., 35. in 38. členom Ustave Republike Slovenije, ker ne ureja posebej izročitve in režima gradiv psihiatričnih ustanov, ki vsebujejo podatke o psihiatričnem zdravljenju.

Varuh na podlagi 39. člena ZUstS-UPB1 tudi predlaga, da Ustavno sodišče RS do dokončne odločitve zadrži izvajanje prvega odstavka 40. člena ZVDAGA v delu, ki se nanaša na gradiva psihiatričnih ustanov, ki vsebujejo podatke o psihiatričnem zdravljenju, saj ocenjuje, da bi s prenosom teh podatkov v arhiv lahko nastale težko popravljive posledice.

O b r a z l o ž i t e v :

ZVDAGA v prvem odstavku 40. člena določa, da morajo javnopravne osebe arhivsko gradivo izročiti arhivu najkasneje 30 let po nastanku gradiva. Ta obveznost, v skladu s prvo alinejo velja tudi za gradivo, ki vsebuje občutljive osebne podatke (torej velja tudi za zdravstvene podatke).

Ustava RS v 38. členu vsakomur zagotavlja varstvo osebnih podatkov. Prepovedana je uporaba osebnih podatkov **v nasprotju z namenom njihovega zbiranja**. Zbiranje, obdelovanje, namen uporabe, nadzor in varstvo tajnosti osebnih podatkov določa zakon. Prepoved uporabe osebnih podatkov v nasprotju z namenom njihovega zbiranja vsebuje v 5. členu tudi konvencija Sveta Evrope - Konvencija o varstvu posameznikov glede na avtomatsko obdelavo podatkov (Uradni list RS-MP, št. 3/94).

Osebni podatki se na tej podlagi torej lahko zbirajo in nadalje obdelujejo **le za zakonite namene**, za katere so bili zbrani in za katere se lahko nadalje obdelujejo.

Zdravstveni podatki so na podlagi Zakona o varstvu osebnih podatkov (19. točka 6. člena ZVOP-1) opredeljeni kot občutljivi osebni podatki, za katere velja poseben režim zbiranja in obdelave. **Namen obdelave psihiatričnih in drugih zdravstvenih podatkov je zagotavljanje zdravstvenega varstva ter spremljanje in vrednotenje zdravljenja bolnika.**

Glavni cilj hrambe arhivskega gradiva kot kulturnega spomenika (7. člen ZVDAGA) je ohranjanje izvirnega, avtentičnega arhivskega gradiva oz. uporabnosti njegove vsebine, izhajajoč iz načela dostopnosti za različne uporabnike. Arhivsko gradivo se tako hrani z namenom, različnim od namena zbiranja medicinskih podatkov. Ta konflikt različnih namenov zbiranja osebnih podatkov pa ZVDAGA, glede zdravstvenih podatkov, ki vsebujejo posebej občutljive podatke o psihiatričnem zdravljenju, ne ureja. Po mnenju Varuha pa bi dopustnost prenosa, dostopnost in nadaljnje ravnanje s takšnim gradivom moral ZVDAGA posebej urediti.

Zdravstvena dokumentacija o zdravljenju psihiatričnih bolnikov ne bi smela biti samodejno, po določbah ZVDAGA, opredeljena kot arhivsko gradivo, saj je to v očitnem nasprotju z namenom zbiranja in nadaljnje obdelave takšnih osebnih podatkov in v nasprotju z načelom sorazmernosti pri zbiranju takšnih podatkov. Noben javni interes, razen morda varstvo pred nalezljivimi boleznimi, v zvezi s takšnimi občutljivimi podatki ne more prevladati nad interesom posameznika, ki vstopa v proces zdravljenja s pričakovanjem, da bodo njegovi intimni podatki ostali zaupni in se bodo uporabljali le za namene zdravljenja. Zato bi ZVDAGA moral posebej urediti pogoje morebitne izročitve takšnih podatkov javnemu arhivu; in tudi posebej režim nadaljnje uporabe takšnega gradiva.

Izročitev zdravstvenih podatkov, ki vsebujejo podatke o psihiatričnem zdravljenju, javnemu arhivu, ter njihova nadaljnja uporaba in obdelava v skladu z ZVDAGA, bi morala biti mogoča le na podlagi vnaprejšnje osebne privolitve posameznika, na katerega se takšni podatki nanašajo, za pokojne pa na podlagi privolitve svojcev. S takšnim nadaljnjim namenom zbiranja bi moral biti vnaprej seznanjen tudi vsak posameznik v zdravstveni obravnavi. Tudi nadaljnja obdelava oziroma dostop do takšnih podatkov v javnih arhivih bi moral zakon urediti posebej. Dostop do medicinskih podatkov v Arhivu RS bi bil tako lahko dopusten, če bi na primer posameznik izkazal interes, da podatke potrebuje zaradi varovanja zdravja ljudi, česar pa ZVDAGA v svojih določbah ne ureja.

Ustava RS zagotavlja tudi pravico do osebnega dostojanstva in varnosti (34. člen) in nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic (35. člen).

Zdravstveni podatki, še posebej podatki o duševnem zdravju, vsebujejo najbolj občutljive osebne podatke, zato so lahko močno orodje zlorabe in posegov v osebnostne pravice in dostojanstvo. Prenos takšnih podatkov v javni arhiv bi neizogibno povečal krog ljudi, ki bi bili lahko poučeni o zdravstvenem stanju in najbolj intimnih doživljanjih bolnikov, ki so to morda prej vse življenje zavestno skrivali tudi pred svojimi bližnjimi. Tak dostop ogroža pravico do pietete umrlega, stigma, ki jo lahko prinaša določena bolezen, diagnoza oz. medicinski poseg, lahko materialno in socialno prizadene tudi družinske člane, na primer pri iskanju zaposlitve, pri odnosu do njihovih partnerjev in drugih bližnjih. **Prost dostop do tovrstnih podatkov bi povzročil tudi dolgoročno škodo za prihodnje zaupanje med bolnikom in zdravnikom.** Nerazumljivo je torej, da bi nejasen javni interes imel prednost pred konkretnimi interesi bolnikov in njihovih svojcev. Na te vidike še posebej opozarja Komisija RS za medicinsko etiko v svojih stališčih številka 19/09/11 z dne 31. 8. 2011

Varuh v zvezi s 40. členom ZVDAGA ugotavlja tudi kršitev 14. člena Ustave RS, saj obveznost izročitve gradiva, ki vsebuje občutljive zdravstvene podatke, velja le za javnopravne osebe. Menimo, da gre za neupravičeno razlikovanje oziroma za diskriminacijo pacientov glede na obliko izvajanja dejavnosti njihovega zdravnika, saj zasebni izvajalci zdravstvene dejavnosti niso na enak način zavezani k predaji takšnega gradiva Arhivu RS. Menimo, da za takšno razlikovanje ni nobenih utemeljenih in razumnih razlogov.

Glede na navedeno vlagatelj zahteva zatrjuje, da je 40. člen ZVDAGA v nasprotju z določili 14., 34., 35. in 38. člena Ustave RS, ker ne ureja posebej možnosti in pogojev za izročitev zdravstvenih osebnih podatkov, ki vsebujejo podatke o psihiatričnem zdravljenju arhivu. Sedanja ureditev je v nasprotju s 38. členom ustave, **ker omogoča nadaljnjo obdelavo teh podatkov v nasprotju s prvotnim namenom njihovega zbiranja**, s 34. in 35. členom, **ker omogoča neustavne posege v osebno dostojanstvo in nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic** ter v nasprotju s 14. členom Ustave RS, **ker pri obveznosti predaje takšnih podatkov arhivu neupravičeno razlikuje javnopravne in zasebnopravne institucije**, ki zbirajo in obdelujejo tovrstne podatke.

* * *

Varuh predlaga, da Ustavno sodišče RS do dokončne odločitve zadrži izvajanje prvega odstavka 40. člena ZVDAGA v delu, ki se nanaša na gradiva psihiatričnih ustanov, saj ocenjuje, da bi s prenosom teh podatkov v arhiv lahko nastale težko popravljive posledice. Če bi bili zdravstveni osebni podatki, ki vsebujejo podatke o psihiatričnem zdravljenju, predani arhivu in bili javno dostopni v skladu s pravili, ki jih določa ZVDAGA, bi že s tem lahko nastale nepopravljive posledice za osebno dostojanstvo in osebnostnih pravice za posameznike, na katere se takšni podatki nanašajo in za njihove sorodnike, saj potencialne zlorabe takšnih podatkov ne bi bilo mogoče več preprečiti.

* * *

V ostalem se varuh glede argumentacije sklicuje na mnenje Varuha k pobudi Psihiatrične klinike Ljubljana za oceno ustavnosti prvega odstavka 40. člena Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva številka 1.6-4/2011-1-AD z dne 14.02.2011, na stališča Komisija RS za medicinsko etiko številka 19/09/11 z dne 31. 8. 2011, ki smo jih priložili temu mnenju in argumente, ki jih je navedla Psihiatrična klinika Ljubljana v ustavni pritožbi in pobudi za oceni ustavnosti in zakonitosti ZVDAGA z dne 1. 6. 2011 (U-I-120711 in Up-637/11).

S spoštovanjem,

dr. Zdenka Čebašek – Travnik, dr. med.
varuhinja človekovih pravic